
PERCEPCIJA SLOVENSКИH SREDINSKIH SAMOGLASNIKOV PRI ŠTUDENTIH NA OBALI

Prispevek predstavlja rezultate slušnega zaznavanja in prepoznavanja sredinskih samoglasnikov. Med študenti različnih študijskih smeri Fakultete za humanistične študije Univerze na Primorskem smo izvedli perceptivni test, rezultate pa primerjali z rezultati raziskav, ki so bile izvedene med študenti slovenistike in slavistike v Ljubljani (Tivadar 2004) ter med dijaki pomurskih srednjih šol (Huber 2006). Podatke perceptivnega testa smo analizirali glede na kriterije: študijska smer, narečna skupina in spol. Ugotovili smo, da študenti na Obali slabše prepoznavajo kakovost sredinskih samoglasnikov kot študentje v Ljubljani in dijaki v Pomurju, da jo najbolj prepoznavajo študentje Slovenistike, bolje jo prepoznavajo ženske anketiranke.

Ključne besede: slovenščina, fonetika, samoglasniki, perceptivni testi, Obala

1 Uvod

Raziskovanje (najprej javnega, sčasoma pa tudi zasebnega) govora se je v slovenskem jezikoslovju razmahnilo po osamosvojitvi slovenske države, saj v državnih organih do osamosvojitve Slovenije ni bil reprezentativen. V preteklosti so se raziskovalci ukvarjali predvsem z iskanjem »prave« podobe jezika in »idealnega« govorca, v ospredju je bil predpis, ne pa opis jezikovne rabe (Tivadar 2012: 587–589). Temeljna značilnost slovenskega knjižnega jezika je pisnost in čeprav ima knjižni govor že večdesetletno radijsko tradicijo, je zanj veljala neprestična vloga (Tivadar 2016: 137, 147–148). V sodobnosti k širjenju jezika in k načinu izražanja pripomorejo tudi mediji, regionalne radijske postaje tako spodbujajo regionalno kulturo in jezik (Tivadar 2012: 591) (narečja, pokrajinski pogovorni jezik). Najbolj poslušana radijska postaja na Obali med poslušalci, starimi med 30 in 50 let, je v zadnjih letih Radio Capris (Radio Capris 2018).

Z raziskavo smo želeli preveriti zmožnost zaznavanja in prepoznavanja sredinskih samoglasnikov pri govorcih na Slovenski obali. Perceptivni testi so bili že narejeni med študenti ljubljanske slavistike in slovenistike (Tivadar 2004) ter med dijaki pomurskih srednjih šol (Huber 2006), zato smo rezultate raziskave lahko neposredno primerjali. Zanimala nas je predvsem kakovost samoglasnikov (odprta in zaprta oziroma v slovenskem jezikoslovju bolj uveljavljeno poimenovanje široka in ozka o in e), za katero Tivadar ugotavlja, da je pri študentih slovenistike in slavistike iz različnih krajev Slovenije v Ljubljani pomenskorazločevalna (Tivadar 2004: 25–26), Huber pa, da je pomenska razločevalnost pri pomurskih dijakih veliko slabša (Huber 2006: 74–75).

Že Toporišič (2000: 828) ugotavlja, da je na Primorskem problematično vprašanje ozkih in širokih e in o ter da se govorce pri slednjem nagibajo k izgovoru širokega o-ja. Pavletič (2015: 13) po ocenah in meritvah F1 in F2 o-ja in e-ja v izbranih primerih izolskega govora ugotavlja, da sta ozka e in o v tem govoru širša od ozkih e-jev in o-jev v standardnem jeziku, morda celo od širokih e-jev in o-jev, vendar so za podkrepitev te teze potrebne dodatne analize.

Ozbič primerja meritve formantov slovenskih samoglasnikov (Ozbič 1998a: 57–58) in samoglasnikov slovenskega jezika pri dvojezičnih tržaških Slovenkah (Ozbič 1998b: 34–40) ter opozarja predvsem na pomanjkljivo ločevanje kakovosti e-jev in o-jev – široki e je pri zamejcih enak kot v standardni italijanščini in različen od širokega e-ja v standardni slovenščini, tudi ozki o v tržaški slovenščini se razlikuje od o-ja v standardni slovenščini, saj je izgovorjen nižje in bolj spredaj kot v standardni slovenščini (Ozbič 1998b: 45–46).

V korpusu slovenskega spontanega govora prebivalcev Obale smo na perceptivni ravni analizirali sredinske samoglasnike, da bi ugotovili, v kolikšni meri se predpisani izgovor omenjenih glasov dejansko uresničuje. Rezultati kažejo, da se analizirani samoglasniki lahko izgovorijo drugače, kot je predpisana izgovorjava v standardnem jeziku, in sicer neodvisno od položaja v besedi ali od govorca (govorec lahko npr. v isti kategoriji polglasnik izgovori bliže e-ju, včasih pa bliže polglasniku) (Volk 2015: 821–826). Instrumentalne analize polglasnika potrjujejo, da se le-ta v nekaterih kategorijah in/ali pri nekaterih govorcih artikulira drugače kot v standardnem jeziku (Volk 2018: 35–36).

Podobno kot Toporišič za primorske govore ugotavlja Canepari za italijanščino – najbolj problematični so sredinski glasovi, ki so lahko polzaprti (široka e/o se pretvorita v srednja e/o, ko nimata več primarnega naglasa, npr. ko v tvorjenkah naglas prevzame kakšen drugi del tvorjenke) ali polodprti (ozka e/o se pretvorita v srednja e/o v končnem ponaglasnem zlogu, če sta v naglašenem zlogu naglašena i ali u) (Canepari 2005: 125–126).

2 Perceptivni testi, izvedeni med študenti slovenistike in slavistike na Filozofski fakulteti v Ljubljani in med pomurskimi dijaki

Tip perceptivnega testa, uporabljen tudi v pričujoči raziskavi, je bil prvič izveden med študenti ljubljanske slovenistike in slavistike. Rezultati analize so pokazali, da anketiranci ne glede na narečno poreklo (anketiranci prihajajo iz različnih slovenskih pokrajin, večina pa iz osrednje Slovenije) razlikujejo med ozkimi in širokimi e-jevskimi in o-jevskimi samoglasniki, odstotek ustrezne prepoznavse se giblje med 88 in 98 % (Tivadar 2004: 25–26).

Prilagojena različica omenjenega perceptivnega testa je bila uporabljena v raziskavi v severovzhodnem delu Slovenije na štirih pomurskih srednjih šolah (Huber 2006: 69). Avtorjeva pričakovanja pred analizo testov so bila: največ težav pri razpoznavanju samoglasnikov bodo (zaradi dvojezične osnove) imeli dijaki Dvojezične srednje šole Lendava, pomurski dijaki bodo slabše prepoznavali samoglasnike kot študenti ljubljanske slovenistike in slavistike, pri prepoznavanju samoglasnikov glede na spol ne bo večjih razlik (Huber 2006: 72–73). Analiza je pokazala naslednje rezultate: ženske bolje prepoznavajo analizirane samoglasnike kot moški (Huber 2006: 79–80), pomurski anketiranci slabše prepoznavajo samoglasnike kot slavisti in slovenisti v Ljubljani (Huber 2006: 74), prepoznavanje pri dijakih dvojezične srednje šole je odvisno od fonološkega para – slabše je pri e in o, najbolje od vseh sodelujočih šol pa pri u in i (Huber 2006: 76–78). Rezultati skupne analize kakovosti naglašanih samoglasnikov so: najbolje je prepoznan fonološki par *méd : mèt* (91 %), najslabše pa fonološki par *klóp : klòp* (65 %); najbolje je prepoznana beseda *mèt* (95 %), najslabše pa besedi *grób* in *gròb* (62,5 %) (Huber 2006: 75).

3 Priprava in izvedba perceptivnega testa

Perceptivni testi »so poskus objektivizacije raziskovanja in ustreznega vrednotenja govorjenega jezika« (Tivadar 2004: 17). Osnovni namen perceptivnega testa je preveriti dve teoretični značilnosti slovenskih samoglasnikov – kakovost in trajanje. Samoglasniki se nahajajo v nevtralnem stavčnem položaju, vključeni so v enostavne povedi približno enake dolžine, da je zagotovljeno čim bolj podobno glasovno okolje, uporabljen je jakostni knjižni govor. Gradivo so prebrali profesionalni govorci¹ Radia Slovenija (govorno šolanje), ki se redno pojavljajo na radiu, ki ima največjo slišnost, v najbolj poslušanih terminih (Tivadar 2004: 18–19).

Perceptivni test za našo raziskavo vsebuje fonološke pare, s katerimi ugotavljamo kakovost sredinskih samoglasnikov in trajanje samoglasnikov. Posnetki govora² so identični kot pri Tivadarju (2004), izmed fonoloških parov, ki jih je uporabil Tivadar, so bili za pričujoči perceptivni test izbrani naslednji fonološki pari: *gòst* :

¹ Podroben opis govorcev, način branja in predvajanja posnetkov je v Tivadar 2004: 19–22.

² Na tem mestu se za posnetke, ki smo jih uporabili za perceptivni test, ter za napotke pri izvajanju ankete zahvaljujemo dr. Hotimirju Tivadarju.

gòst, grób : gròb, klóp : klòp, léd: lét, méd : mèt za kakovost samoglasnikov ter kákšen : kákšen, sít : sít, bràt : brát, vàs: vás, nakúp : (na) kùp in naglàs : na glàs za kolikost samoglasnikov (kot pri Tivadar 2004). V nadaljevanju raziskave smo se osredotočili le na ugotavljanje pomenske razločevalnosti kakovosti sredinskih samoglasnikov.

Test³ smo izvedli med študenti različnih študijskih smeri dodiplomskega študija Fakultete za humanistične študije Univerze na Primorskem, in sicer Slovenistike, Medijskih študijev in Medkulturnega jezikovnega posredovanja pri predmetih Pravopis in pravorečje ter Lektoriranje. Študenti o testu niso bili vnaprej obveščeni in se nanj niso pripravljali. Pred izvedbo testa smo jim razložili, da test ne bo ocenjen, tudi ni pravičnega ali napačnega odgovora, zanima nas njihovo zaznavanje in prepoznavanje glasov. Pred reševanjem so anketiranci izpolnili še kratko anketo o demografskih podatkih. Nato smo jim razložili potek izvedbe perceptivnega testa – najprej bodo slišali računalniški izgovor števnik, ki označuje zaporedno številko primera, sledi premor in nato analizirana beseda, ki se po premoru še dvakrat ponovi. Analizirana beseda je v testu uporabljena v kontekstu, zapisana je z velikimi črkami, kontekst pa z malimi, izjemoma je velika začetnica uporabljena, ko je spremni tekst na začetku stavka. Vsaka analizirana beseda se ponovi trikrat, izgovorijo jo različni govorci, isti analizirani besedi si nikoli ne sledita ena za drugo. Anketiranci se odločijo in obkrožijo črko pred primerom, ki ga slišijo. Ponovno poudarimo, naj ne izbirajo »pravilnega« odgovora oz. odgovora, ki bi ga »moral« slišati. Če pri kakem primeru niso prepričani, kaj so slišali, naj obkrožijo najverjetnejšo izbiro in pripišejo vprašaj. Test vsebuje tudi vprašanje o ustreznosti izgovorjavi besede – če se anketirancem zdi, da izgovorjava ni ustrežna, ob primeru obkrožijo »Ne«, če ne obkrožijo nič, pomeni, da je izgovorjava ustrežna. Zaradi lažjega in razumljivejšega poteka dela smo skupaj poslušali in rešili štiri vzorčne primere (gòst, gòst, pèt in pèt), ki so jih izgovarjali različni govorci:

Sintetizirana »ena« (premor) + »gòst« (premor) »gòst« (premor) »gòst« (premor)

Test sestavlja 88 primerov, posnetek traja 11 minut. Skupaj z deljenjem testov, razlago, časom za izpolnjevanje ankete o demografskih podatkih, skupnim reševanjem vzorčnega primera, reševanjem perceptivnega testa in pobiranjem testov smo porabili slabih 30 minut.

4 Anketiranci

Anketa je bila izvedena med študenti Fakultete za humanistične študije Univerze na Primorskem. V raziskavi nas je zanimalo, ali med njimi prihaja do razlik v percepciji samoglasnikov, zato smo anketirance razdelili po kriterijih: študijska

³ Tudi postopek izvedbe perceptivnih testov je identičen s testoma pri Tivadarju (2004) in Huberju (2006).

smer, kraj bivanja glede na narečno skupino in spol. Skupno je v perceptivnih testih sodelovalo 73 anketirancev.

29 anketirancev je študentov *študijske smeri* Medkulturno jezikovno posredovanje, 22 študentov Medijskih študijev, 9 študentov Slovenistike, 1 študent Zgodovine, 12 študentov je rubriko »Študijska smer« pustilo neizpolnjeno. Glede na *kraj bivanja* 45 anketirancev prihaja iz primorske narečne skupine, po 5 iz dolenske in gorenjske narečne skupine, po 3 iz štajerske in panonske narečne skupine, po 2 iz rovtarske in koroške narečne skupine. 4 anketiranci prihajajo iz tujine (dva iz Bosne in Hercegovine, eden iz Litve in eden iz Makedonije), 4 anketiranci pa so rubriko »Kraj bivanja« pustili neizpolnjeno. V raziskavi je sodelovalo 16 *moških* in 55 *žensk*, 2 perceptivna testa v rubriki »Spol« nimata navedenega podatka. Pred analizo ni bilo predvidene delitve glede na *starost* anketirancev, a smo po pregledu ankete ugotovili, da je med anketiranci precejšnja razlika v starosti, zato smo jih razdelili v dve skupini – anketiranci, mlajši od 30 let (65 anketirancev), in anketiranci, starejši od 30 let (4 anketiranci). Pri 4 anketirancih je rubrika »Leto rojstva« neizpolnjena. Ker pa je vzorec anketirancev, starejših od 30 let, zelo majhen, rezultate analize po tem kriteriju v nadaljevanju omenimo samo obrobno.

Naša pričakovanja pred analizo so:

- a) Med študenti Slovenistike in študenti ostalih študijskih programov obstajajo razlike v zaznavanju in prepoznavanju sredinskih samoglasnikov. Čeprav pri predmetih, v okviru katerih je bilo izvedeno anketiranje, še niso spoznavali pravorečne norme, predvidevamo, da jo, glede na izbiro študija, študentje Slovenistike že (nekoliko bolj) poznajo oz. se bolj zanimajo zanjo.
- b) Glede na drugačno artikulacijo polglasnika pri govoricah z Obale v primerjavi z osrednjeslovenskimi govori (Volk 2018: 35–36) pričakujemo, da bodo razlike tudi v percepciji samoglasnikov, zato nas zanima predvsem, koliko se v percepciji razlikujejo anketiranci iz primorske narečne skupine v primerjavi z anketiranci iz ostalih narečnih skupin.
- c) Pričakujemo, da bodo rezultati zaznavanja in prepoznavanja kakovosti sredinskih glasov boljši pri ženskih kot pri moških. Canepari pri opisovanju intonacije v italijanskih govoricah trdi, da so ženske bolj pozorne na estetsko plat jezika in zato tudi na izgovor (Canepari 1980: 46), Huber pa ugotavlja, da ženske v povprečju bolje prepoznavajo e-jevske in o-jevske foneme v primerjavi z moškimi (čeprav kot možen vzrok navaja tudi po spolu neuravnotežen vzorec raziskave – v raziskavi je namreč sodelovalo dvakrat več žensk kot moških) (Huber 2006: 79).

5 Rezultati in analiza

Perceptivni test, ki ga je reševalo 73 študentov, je sestavljen iz 88 primerov. Skupno smo tako analizirali 2920 primerov, in sicer 292 primerov za posamezno besedo, po 876 primerov za široki in ozki o ter po 584 primerov za široki in ozki e. V prvi fazi

raziskave smo se omejili na kvaliteto sredinskih samoglasnikov, saj so perceptivne analize govora pokazale, da je med govorce na Obali pomanjkljivo ločevanje med širokimi in ozkimi o-ji in e-ji (Volk 2015: 88–90), instrumentalne analize pa nakazujejo na drugačno artikulacijo polglasnika kot v standardni slovenščini oz. osrednjeslovenskih govorih, ki je lahko odvisna od govorca ali primera, tako je npr. polglasnik včasih izgovorjen višje in se po izmerjenih vrednostih F1 približuje vrednostim ozkega e-ja v osrednjih slovenskih govorih ali nižje in se približuje vrednostim širokega e-ja v osrednjih slovenskih govorih (Volk 2018: 35–36).

V prispevku je najprej podana skupna analiza rezultatov vseh sodelujočih anketirancev, sledijo analize glede na izbrane kriterije. Zaradi omejenosti razprave so številčni podatki, izraženi v odstotkih, zbrani v Tabelah 2–5, navajamo pa najpogosteje pravilno prepoznani samoglasnik in fonološki par ter morebitne posebnosti oz. odstopanja v percepciji posameznega samoglasnika oz. fonološkega para. Zanimalo nas je tudi, kateri primer so anketiranci največkrat prepoznali kot pravilen in kateri jim je povzročal največ težav, kar lahko kaže na razumljivo izgovarjanje govorca ali na ustrezno kakovost posnetka.

5.1 Skupna analiza perceptivnih testov med študenti Univerze na Primorskem ne glede na izbrane kriterije

Anketiranci so **široki o** največkrat prepoznali v besedi gòst, 86,64 %, napačno pa v besedi gròb, kar v 20,89 %. Velike težave je predstavljala beseda klòp, saj je kar v 16,78 % obkrožena možnost »Ne«, ki kaže na neustrezen izgovor besede. **Ozki o** so največkrat pravilno prepoznali v besedi góst, 88,35 % primerov, napačno pa v besedi grób (20,89 %), nekoliko redkeje v besedi klóp (19,52 %). Kot smo ugotovili za prepoznavanje širokega o-ja, tudi pri prepoznavanju ozkega o-ja velike težave pri oceni ustreznega izgovora povzroča beseda klóp, pri kateri je v 18,83 % izbrana možnost »Ne«. Najboljša prepoznavna o-ja se kaže v **fonološkem paru** góst : gòst, kjer je skupno kar 87,5 % pravih prepoznav, fonološki par klóp : klòp pa je napačno prepoznani v 19,01 %.

Široki e so študentje najpogosteje pravilno prepoznali v besedi mèt, 85,27 %, visok odstotek prepoznav pa je tudi v besedi lèt – 82,53 %. **Ozki e** so pravilno najpogosteje razločili v besedi méd, in sicer v 77,39 %, kar v 23,97 % pa napačno v besedi léd. Največkrat je bil pravilno prepoznani **fonološki par** méd : mèt – 81,33 %, fonološki par léd : lèt pa napačno v 18,66 %.

beseda	št. primera	pravilno	napačno	»Ne«
góst	1	61	9	3
	22	67	4	2
	43	63	7	3
	64	67	5	1
			88,35 %	8,56 %
gòst	14	64	5	4
	35	65	5	3
	56	65	6	2
	73	59	12	2
		86,64 %	9,58 %	3,76 %
góst : gòst		87,5 %	9,07 %	3,42 %
léd	2	44	26	3
	23	65	6	2
	44	51	19	3
	65	53	19	1
			72,94 %	23,97 %
lèt	7	50	20	3
	28	63	7	3
	49	64	6	3
	71	64	6	3
		82,53 %	13,35 %	4,11 %
léd : lèt		77,73 %	18,66 %	3,59 %
méd	30	63	7	3
	32	48	22	3
	77	58	14	1
	83	57	15	1
			77,39 %	19,86 %
mèt	5	58	10	5
	53	66	5	2
	74	59	12	2
	87	66	5	2
		85,27 %	10,95 %	3,76 %
méd: mèt		81,33 %	15,41 %	3,25 %
klòp	10	51	12	10
	26	41	14	18
	31	45	17	11
	52	49	14	10
			63,69 %	19,52 %
klòp	19	41	18	14
	40	46	11	16

	61	48	10	15
	79	48	15	10
		62,67 %	18,49 %	18,83 %
klóp : klòp		63,18 %	19,1 %	17,81 %
gròb	12	51	18	4
	33	51	20	2
	38	55	14	4
	54	59	12	2
		73,97 %	21,91 %	4,11 %
gròb	21	56	14	3
	42	53	17	3
	47	55	14	4
	63	56	16	1
		75,34 %	20,89 %	3,76 %
gròb : gròb		74,65 %	21,4 %	3,93 %
o skupaj		75,11 %	16,49 %	8,39 %
e skupaj		79,53 %	17,03 %	3,42 %

Tabela 1: Prepoznavanje besede in fonološkega para – zaporedna številka primera, število in odstotek pravih in napačnih prepoznav ter neustrezne izgovorjave.

V Tabeli 2 so v prvem stolpcu (Obala) navedeni skupni podatki vseh sodelujočih v raziskavi, ki smo jo izvedli na Obali, v drugem podatki anketirancev, ki jih uvrščamo v primorsko narečno skupino, v tretjem podatki raziskave v Ljubljani (podatke smo zaradi lažje primerjave pretvorili v odstotke) in v četrtem stolpcu podatki o rezultatih testa, izvedenem v Pomurju. Po pričakovanjih so kakovost sredinskih glasov v vseh kategorijah najbolje zaznavali in prepoznavali študentje ljubljanske slovenistike in slavistike. Študentje, ki jih uvrščamo v primorsko narečno skupino, so bili boljši od pomurskih govorcev pri prepoznavanju kakovosti o-ja v besedi gost, pomurski dijaki pa so boljši od primorskih študentov pri prepoznavanju o-ja v besedi klop in pri prepoznavanju e-ja v besedah met in let. Ozki o v besedi grob nekoliko bolje prepoznavajo dijaki, govorniki panonske narečne skupine, široki o pa primorski študenti; fonološki par grób : gròb nekoliko bolje prepoznavajo pomurski anketiranci. Primorski študenti so najslabše prepoznavali široki o v besedi klop, pomurski dijaki široki o v besedah grob in klop (razlika je le 0,5 %), študentje iz Ljubljane pa ozki o v besedi grob. Najbolje sta bila pri primorskih študentih prepoznana široki in ozki o v besedi gost, pri pomurskih govornikih široki e v besedi met, pri ljubljanskih študentih pa široki e v besedi met, ozki o v besedi gost in ozki e v besedi med (99 oz. 98,5 oz. 98,4 %). Pri primorskih študentih je o najbolje prepoznan v fonološkem paru góst : gòst, ravno tako pri pomurskih dijakih, pri ljubljanski študentih je razlika pri prepoznavanju fonoloških parov góst : gòst in klóp : klòp manj kot odstotek. E je pri vseh treh izvedenih perceptivnih testih najbolj prepoznan v fonološkem paru med : mèd.

kraj izvajanja testa	Obala	primorska nar. skupina	Ljubljana (Tivadar 2004)	Pomurje (Huber 2006)
beseda				
góst	88,35	85,55	98,5	78
gòst	86,64	85,55	97,6	79
góst : gòst	87,5	85,55	98,05	79
klóp	63,69	56,66	97,5	66
klòp	62,67	52,22	98	63
klóp : klòp	63,18	54,44	97,75	65
grób	73,97	67,22	92	69
gròb	75,34	68,33	94,4	62,5
grób : gròb	74,65	67,77	93,2	66
léd	72,94	67,77	89,25	75
lèt	82,53	77,22	97,2	90
léd : lèt	77,73	72,5	93,22	82
méd	77,39	73,88	98,4	87
mèt	85,27	81,66	99	95
méd : mèt	81,33	77,77	98,7	91

Tabela 2: Prepoznavanje besede in fonološkega para – test na Obali, testiranci iz primorske narečne skupine, test v Ljubljani in v Pomurju.

5.2 Analiza glede na študijsko smer

Iz analize smo izločili teste, pri katerih ni navedena študijska smer, to je 12 testov. Ker je število anketiranih študentov Zgodovine (pre)majhno in so zato rezultati nerelevantni, jih nismo vključili v raziskavo.

Študentje Slovenistike so **široki o** največkrat pravilno prepoznali v besedi gòst (94,44 %), napačno pa v besedi klòp (27,77 %). **Ozki o** so največkrat pravilno prepoznali v besedah góst in klóp (91,66 %), kot nepravilna se največkrat pojavi beseda grób (25 %). Najbolje je prepoznan **fonološki par** góst : gòst, kar v 93,05 %, najslabše pa grób : gròb, 77,77 %. **Široki e** so pravilno prepoznali v obeh analiziranih besedah, in sicer obakrat v 91,66 % primerov. **Ozki e** so najpogosteje prepoznali v besedi méd (80,55 %), v besedi léd pa so ozki e napačno prepoznali v 30,55 %. Najbolje je prepoznan **fonološki par** méd : mèt, 86,11 %, fonološki par léd : lèt pa precej manj – 76,38 %. Zanimivo se nam zdi, da so se le v dveh primerih odločili za možnost »Ne«, torej so za veliko večino izgovorjenih primerov menili, da je izgovorjava ustrezna.

Študentje *Medijskih študijev* so **široki o** najpogosteje pravilno prepoznali v besedah gòst in gròb (77,27 %), napačno pa najpogosteje v besedi klòp (15,90 %), v besedi gròb in gòst je odstotek napačne prepoznavne nekoliko nižji, 14,77 %. Največ

težav pri prepoznavi kvalitete o-ja pa so imeli v besed klòp, saj so neodločeni kar v 23,86 % primerov. **Ozki o** so najpogosteje pravilno prepoznali v besedi gòst (80,68 %), največkrat pa je bil nepravilno izbran v besedi klòp (18,18 %). Največ težav pri odločanju o kakovosti o-ja so imeli v besedi klòp, kar v 25 % primerov. Najbolje je prepoznana **fonološki par** gòst : gòst (78,97 %), tudi gròb : gròb (75,56 %), zelo slabo pa fonološki par klòp : klòp, samo 58,52 %. **Široki e** prepoznavajo v obeh analiziranih primerih (mèt, lèt) enakovredno, v 82,95 %. Nekoliko težav so imeli pri prepoznavanju kakovosti e-ja v besedi lèt, in sicer v 9,09 % primerov. Tudi pri prepoznavanju **ozkega e** skoraj enakovredno prepoznavajo obe analizirani besedi, nekoliko pogosteje besedo méd, 75 %, besedo léd pa v 72,27 %. Oba **fonološka para**, s katerima ugotavljamo kakovost e-ja, sta bila prepoznana približno v enakem deležu, natančneje léd : lèt v 77,84 % in méd : mèt v 78,97 %.

Študentje študijske smeri *Medkulturno jezikovno posredovanje* so **široki o** največkrat pravilno prepoznali v besedi gòst (89,65 %), v besedi gròb pa je kar 21,55 % napačnih prepoznav. Težave pri odločanju o kolikosti jim je povzročala predvsem beseda klòp, saj so kar v 23,27 % pri vprašanju o ustreznosti izgovorjavi obkrožili možnost »Ne«. **Ozki o** je bil najpogosteje pravilno izbran v besedi gòst (89,65 %), zelo nizek pa je odstotek pravilne prepoznavne v besedi klòp, le 59,48 %. Napačno je bil ozki o najpogosteje prepoznana v besedi gròb, 25 %, največ težav pri odločanju o kakovosti o-ja pa je povzročala beseda klòp, saj je kar pri 18,96 % primerov pri odločitvi o ustreznem izgovoru izbrana možnost »Ne«. Najbolje prepoznana je **fonološki par** gòst : gòst, kar 89,65 % vseh primerov, v precej majhnem deležu pa je prepoznana fonološki par klòp : klòp, le 59,91 %. **Široki e** so najpogosteje pravilno prepoznali v besedi mèt (84,48 %), napačno pa v besedi lèt (15,51 %), nekoliko manj v besedi mèt, 11,20 % primerov. Slabša je prepoznavna **ozkega e** – pravilno je prepoznana v 76,72 % v besedi méd in v 75 % v besedi léd. Oba **fonološka para** sta prepoznana v približno enakem deležu, nekoliko prednjači fonološki par méd : mèt, 80,6 %, fonološki par léd : lèt pa je prepoznana v 78,01 %.

Če primerjamo odgovore študentov glede na *študijsko smer*, lahko ugotovimo, da kvaliteto analiziranih samoglasnikov največkrat pravilno prepoznavajo študentje Slovenistike, in sicer v vseh analiziranih primerih razen v besedi léd. Najpogosteje je o pravilno prepoznana v besedi gòst (94,44 %), najredkeje pa v besedi gròb (75 %); e je najpogosteje pravilno prepoznana v besedi mèt, najredkeje pa v besedi léd. Študentje Slovenistike fonološke pare, s katerimi preverjamo kakovost o-ja, prepoznavajo v 83,32 %, študentje Medkulturnega jezikovnega posredovanja v 74,27 %, študentje Medijskih študijev pa v 71,01 %. Fonološka para, s katerima preverjamo kakovost e-ja, pa študentje Slovenistike prepoznavajo v 81,24 %, študentje Medkulturnega jezikovnega posredovanja v 79,3 % in študentje Medijskih študijev v 78,4 % (Tabela 3).

študijska smer	Slovenistika	Medijski študiji	Medkulturno jezikovno posredovanje
beseda			
góst	91,66	80,68	89,65
gòst	94,44	77,27	89,65
klóp	91,66	56,81	59,48
klòp	66,66	60,22	60,34
grób	75	73,86	71,55
gròb	80,55	77,27	75
góst : gòst	93,05	78,97	89,65
klóp : klòp	79,16	58,52	59,91
grób : gròb	77,77	75,56	73,27
mèt	91,66	82,95	84,48
méd	80,55	75	76,72
lèt	83,33	77,84	81,03
léd	69,44	72,72	75
méd : mèt	86,11	78,97	80,6
léd : lèt	76,38	77,84	78,01

Tabela 3: Prepoznavanje besede in fonološkega para – glede na študijsko smer.

5.3 Analiza glede na kraj bivanja

V raziskavi so sodelovali študentje iz različnih krajev Slovenije in iz tujine. Študentje, ki prihajajo iz Slovenije, prihajajo iz primorske, gorenjske, dolenske, koroške, rovtarske, štajerske ali panonske narečne skupine. Iz analize smo izločili teste anketirancev, ki ne prihajajo s slovenskega ozemlja (iz BiH, Litve in Makedonije).

V *primorski narečni skupini* je **široki o** najpogosteje pravilno prepoznan v besedi gòst (85,55 %), napačno pa v besedi gròb (27,22 %). Kar precejšnje težave pri prepoznavanju kakovosti o-ja je povzročala beseda klòp, saj je kar v 21,66 % pri izbiri ustreznosti izgovorjene besede izbrana možnost »Ne«. **Ozki o** največkrat pravilno prepoznajo v besedi góst (85,55 %), napačno pa v besedi grób, v 28,88 %. Tudi pri določanju ozkega o-ja imajo največ težav pri besedi klóp, kjer kar v 21,11 % primerov izberejo možnost »Ne«, ko ocenjujejo ustrezen izgovor. Najbolje je prepoznan **fonološki par** góst : gòst, 85,55 % primerov, ostala dva fonološka para pa sta prepoznana precej slabše – fonološki par grób : gròb v 68,33 %, fonološki par klóp : klòp pa celo samo v 54,44 %. **Široki e** je v 81,66 % primerov pravilno prepoznan v besedi mèt, napačno pa v 19,44 % primerov v besedi lèt. **Ozki e** je bil pravilno prepoznan v 73,88 % primerov v besedi méd, napačno pa v besedi léd v 29,44 %. Nekoliko bolje je prepoznan **fonološki par** méd : mèt, 77,77 % primerov, par léd : lèt pa nekoliko slabše, 72,5 %.

Študentje iz *štajerske narečne skupine* so **široki o** največkrat pravilno prepoznali v besedi *gòst* (100-odstotna prepoznavna), nekoliko manj v besedah *gròb* in *klòp* (83,33 %); napačno so **široki o** največkrat prepoznali v besedi *gròb* (16,66 %). **Ozki o** je bil najpogosteje pravilno prepoznani v besedi *gòst* (100 %), napačno pa v besedi *gròb* (25 % primerov). Najboljša je prepoznavna v *fonološkem paru* *gòst* : *gòst* (100 %), najslabša pa v paru *gròb* : *gròb*, 79,16 %. **Široki e** so sodelujoči pravilno prepoznali v vseh analiziranih primerih – torej je 100-odstotna prepoznavna v besedah *mèt* in *lèt*, enak odstotek pravilne prepoznavne je tudi pri *ozkem e-ju* v primerih *méd* in *léd*. V obeh *fonološki parih* je pravilna prepoznavna 100-odstotna.

Študentje iz *koroške narečne skupine* pri prepoznavanju *širokega o* nimajo težav, saj so jih pravilno prepoznali v vseh analiziranih primerih. Tudi pri prepoznavanju *ozkega o* je podobno, saj so ga 100-odstotno pravilno prepoznali v besedah *gòst* in *klòp*, 87,5-odstotno pa v besedi *gròb*. V *fonoloških parih* *gòst* : *gòst* in *klòp* : *klòp* je pravilna prepoznavna 100-odstotna, nekoliko slabša prepoznavna je v fonološkem paru *gròb* : *gròb*, 93,75 %. **Široki e** so prav tako pravilno prepoznali v vseh analiziranih primerih, **ozki e** pa v 75 % obeh analiziranih besed. V obeh analiziranih *fonoloških parih* je odstotek pravilne prepoznavne enak – 87,5 %.

Študentje, ki prihajajo s področja *panonske narečne skupine*, so **široki o** največkrat pravilno prepoznali v besedah *gòst* in *gròb* (91,66 %). Težave jim je povzročala beseda *klòp*, saj je v kar 16,33 % primerov pri odločanju o ustrezni izgovorjavi izbrana možnost »Ne«. Nekoliko slabša je prepoznavna *ozkega o* – 83,33 % v besedah *gròb* in *gòst* ter 66,66 % v besedi *klòp*. V *fonoloških parih* *gòst* : *gòst* in *gròb* : *gròb* je odstotek ustrezne prepoznavne enak, in sicer 87,5 %. **Široki e** je pravilno prepoznani v obeh analiziranih besedah enakovredno, v 91,66 %. Pri prepoznavanju *ozkega e* so najpogosteje pravilno prepoznali besedo *léd* (91,66 %), napačno pa besedo *méd*, kar v 16,33 % vseh primerov. Izmed obeh *fonoloških parov* je bolje prepoznani fonološki par *léd* : *lèt*, 91,66 %.

Anketiranci iz *gorenjske narečne skupine* so imeli pri prepoznavi *širokega o* najmanj težav v besedi *gòst*, saj je ustrezna prepoznavna 100-odstotna, v besedi *klòp* pa je o prepoznani v 85 %. Težave jim je povzročal zlasti o v besedi *klòp* – 15 % jih izgovor besede ocenil kot neustrezen. **Ozki o** so pravilno slišali v besedah *gòst* in *gròb* (95 %). Beseda *klòp* jim je očitno povzročala največ težav, saj je kar v 20 % primerov pri oceni ustrezne izgovorjave obkrožena možnost »Ne«. Najbolje so prepoznali *fonološki par* *gòst* : *gòst*, 97,5 %, nekoliko slabše fonološki par *gròb* : *gròb*, 95 %, in najslabše fonološki par *klòp* : *klòp*, 80 %. Pri prepoznavi *širokega e* ni bilo posebnih težav – obe analizirani besedi so pravilno prepoznali v 95 % primerov. **Ozki e** so v vseh primerih pravilno prepoznali v besedi *méd*, v besedi *léd* pa so kakovost pravilno prepoznali v 80 %. Bistveno bolje so pravilno prepoznali *fonološki par* *méd* : *mèt*, kar v 97,5 %, fonološki par *léd* : *lèt* pa v 87,5 %.

Študentje, ki prihajajo iz *dolenjske narečne skupine*, tako **široki** kot **ozki o** 100-odstotno pravilno prepoznajo v besedah *gòst* in *gròb*, v besedi *klòp* pa 80-odstotno. Pri prepoznavanju ustrezne izgovorjave so pri besedi *klòp* v 15 % obkrožili možnost »Ne«, torej so izgovorjavo ocenili kot neustrezno. Ustrezna prepoznavna v *fonoloških*

parih gòst : gòst in gròb : gròb je tako 100-odstotna, v fonološkem paru klòp : klòp pa 80-odstotna. **Široki e** so v 95 % pravilno prepoznali v besedi lèt in v 85 % v besedi mèt. Ravno obraten delež pravilne prepoznavne je pri **ozkem e** – 95 % v besedi mèd in 95 % v besedi léd. Ustrezna prepoznavna v **fonoloških parih** je 95-odstotna v fonološkem paru léd : lèt in 90-odstotna v fonološkem paru mèd : mèt.

Anketiranci iz *rovtarske narečne skupine* nimajo težav pri pravilni prepoznavi **širokega o** v besedah gòst in gròb (100-odstotna prepoznavna), v besedi klòp pa široki o prepoznajo v 87,5 % primerov. **Ozki o** popolnoma pravilno (100 %) prepoznajo v besedi gòst, manj pa v besedah klòp in gròb (87,5 %). Prepoznavanje je torej najustrežnejše v **fonoloških parih** gòst : gòst in gròb : gròb, 100-odstotno, v fonološkem paru klòp : klòp pa 87,5-odstotno. **Široki e** so pravilno prepoznali v vseh primerih tako v besedi mèt kot tudi v besedi lèt (100 %). V vseh primerih so **ozki e** prepoznali v besedi mèd (100 %) in v 87,5 % v besedi léd. Najustrežnejša je torej prepoznavna **fonološkega para** mèd : mèt, 100-odstotna, nekoliko manj ustrezna pa je prepoznavna fonološkega para léd : lèt, 93,75-odstotna.

Po pričakovanjih je najslabša prepoznavna kakovosti sredinskih samoglasnikov v primorski narečni skupini, kjer se giblje od 68,7 % za široki o, podobno tudi za ozki o (69,81 %) in ozki e (70,82 %), do 79,44 % za široki e. Skupen delež pravilne prepoznavne je 72,19 %. Anketiranci iz ostalih narečnih skupin kakovost analiziranih samoglasnikov prepoznajo bistveno bolje, delež prepoznavne je nekaj nad 90 %, najpogostejša je ustrezna prepoznavna v rovtarski (95,31 %) in štajerski narečni skupini (94,44 %), nekoliko manj pogosta pa v panonski narečni skupini (86,45 %).

narečna skupina	primorska	štajerska	koroška	panonska	gorenjska	dolenjska	rovtarska
beseda							
gòst	85,55	100	100	83,33	95	100	100
gòst	85,55	100	100	91,66	100	100	100
klòp	56,66	91,66	100	66,66	75	80	87,5
klòp	52,22	83,33	100	83,33	85	80	87,5
gròb	67,22	75	87,5	83,33	95	100	87,5
gròb	68,33	83,33	100	91,66	95	100	100
gòst : gòst	85,55	100	100	87,5	97,5	100	100
klòp : klòp	54,44	87,5	100	75	80	80	87,5
gròb : gròb	67,77	79,16	93,75	87,5	95	100	93,75
mèt	81,66	100	100	91,66	95	85	100
méd	73,88	100	75	83,33	100	95	100
lèt	77,22	100	100	91,66	95	95	100
léd	67,77	100	75	91,66	80	85	87,5
méd : mèt	77,77	100	100	87,5	97,5	90	100
léd : lèt	77,22	100	87,5	91,66	95	90	93,75

Tabela 4: Prepoznavanje besede in fonološkega para – glede na narečne skupine.

5.4 Analiza glede na starost anketirancev

Če primerjamo skupino anketirancev, starejših od 30 let, in skupino anketirancev, mlajših od 30 let, ugotovimo, da so nekoliko uspešnejši mlajši, ki skupno pravilno prepoznajo 76,84 % primerov, anketiranci, starejši od 30 let, pa 72,65 % primerov. Tako anketiranci, starejši od 30 let, kot anketiranci, mlajši od 30 let, najpogosteje pravilno prepoznajo široki e (78,1 % oz. 82,85 %).

5.5 Analiza glede na spol anketirancev

Ženske najpogosteje pravilno prepoznajo tako **široki kot ozki o** v besedi gost (v obeh primerih v 87,27 %), precej redkeje pa v besedi klop, in sicer široki o le v 63,63 %, ozki o pa v 65 %. Beseda klop je tudi tista beseda, pri kateri so najpogosteje izbrale možnost »Ne«, ko so se odločale o ustrezni izgovorjavi, in sicer kar v 16,81 % za široki in v 15,9 % za ozki e. Najbolje je bila kakovost o-ja prepoznana v **fonološkem paru** góst : gòst, v 87,27 %. **Široki e** so nekoliko pogosteje prepoznale v besedi mèt (85 %), v besedi lét le za odstotek manj (84,09 %). Tudi **ozki e** je bil najpogosteje prepoznani v besedi méd, v 83,18 %. Prepoznavna kvalitete e-ja je v obeh **fonoloških parih**, méd : mèt in léd : lét, identična, 84,09-odstotna.

Tudi **moški** so **široki in ozki o** največkrat pravilno prepoznali v besedi gost, in sicer široki o v 73,43 % in ozki o v 70,32 %. Ravno tako kot pri ženskah je najredkeje pravilno prepoznani o v besedi klop, le v 56,25 % široki o oz. v 54,68 % ozki o. Tudi moškemu anketirancem je največ težav povzročala beseda klop, saj so tako pri širokem kot pri ozkem o-ju kar v 26,56 % označili možnost »Ne« za ustrezno izgovorjavo. Najboljša je prepoznavna v **fonološkem paru** góst : gòst – 71,87 %. **Široki e** so najpogosteje pravilno prepoznali v besedi mèt, v 84,37 %, precej slabša pa je prepoznavna **ozkega e** – 68,75 % v besedi léd in le 56,25 % v besedi méd. Prepoznavanje e-jevskih fonemov je nekoliko boljše v **fonološkem paru** léd : lét – 72,65 %, slabše pa v fonološkem paru méd : mèt – 70,31 %.

Po pričakovanjih so rezultati pravilnega prepoznavanja kakovosti analiziranih samoglasnikov boljši pri ženskah, ki skupno pravilno prepoznajo kakovost v 78,78 %, moški pa v 63,63 %. Ženske največkrat pravilno prepoznajo široki e (84,95 %), sledita široki in ozki o (75,95 oz. 76,05 %), od tega najpogosteje široki in ozki o v besedi gost (87,27 %). Moški najpogosteje pravilno prepoznajo široki e (80,46 %), najredkeje pa ozki o (61,97 %) in ozki e (62,5 %).

spol	ženske	moški
beseda		
góst	87,27	70,31
gòst	87,27	73,43
klóp	65	54,68
klòp	63,63	56,25
grób	75,9	60,93
gròb	77,27	67,18
góst : gòst	87,27	71,87
klóp : klòp	64,31	55,46
grób : gròb	76,59	64,06
mèt	85	84,37
méd	83,18	56,25
lèt	84,09	76,56
léd	73,18	68,75
méd : mèt	84,09	70,31
léd : lèt	78,63	72,65

Tabela 5: Prepoznavanje besede in fonološkega para – glede na spol.

6 Zaključek

Analiza perceptivnih testov, izvedenih med govorce na Slovenski obali, potrjuje naša pričakovanja pred raziskavo:

- Kakovost sredinskih glasov najuspešneje zaznavajo in prepoznavajo študentje Slovenistike (v vseh analiziranih primerih razen v besedi léd), v 82,49 % vseh primerov, študenti Medkulturnega jezikovnega posredovanja pri zaznavanju in prepoznavanju kakovosti sredinskih glasov dosegaajo 76,29 %, študentje Medijskih študijev pa 73,46 %.
- Anketiranci, ki jih uvrščamo v primorsko narečno skupino, najmanj pravilno zaznavajo in prepoznavajo kakovost sredinskih glasov, in sicer v povprečju v dobrih 72 %, govorce ostalih narečnih skupin pa od dobrih 85 do 96 %.
- Ženske so boljše v zaznavanju in prepoznavanju kakovosti sredinskih glasov v vseh analiziranih kategorijah, moški se jim približajo samo pri prepoznavanju širokega e v besedi mèt. Ženske pravilno zaznajo in prepoznajo 78,78 % vseh primerov, moški pa 63,63 %. Možni vzroki za razlike so lahko večja resnost in prizadevnost žensk pri reševanju testa, kot meni Huber (2006: 79), da so ženske bolj pozorne na estetsko plat jezika (Canepari 1980: 46) oz. neuravnotežen vzorec glede na spol, saj sodeluje več kot trikrat več žensk kot moških.

Če primerjamo rezultate perceptivnega testa, ki smo ga izvedli na Obali, z rezultati perceptivnega testa, izvedenega v Ljubljani, lahko ugotovimo, da sta zaznava in prepoznavna kakovosti sredinskih samoglasnikov precej slabši pri sodelujočih na Obali, in sicer 76,87-odstotna prepoznavna vseh sodelujočih anketirancev oz. 71,60-odstotna prepoznavna anketirancev, ki prihajajo iz primorske narečne skupine, medtem ko sodelujoči v perceptivnih testih, izvedenih na Filozofski fakulteti v Ljubljani, dosegajo v povprečju več kot 90-odstotno prepoznavo. Tudi pomurski dijaki v večini kategorij dosegajo boljše rezultate, izjema sta le široki in ozki o v besedah góst in góst ter široki o v besedi gròb, kjer so boljši rezultati testov na Obali. V nadaljnjih raziskavah obalnega govora bi bilo treba analizirati še ostale foneme samoglasniškega sistema, poleg kakovosti tudi povprečno kolikost samoglasnikov in uravnotežiti vzorec glede na analizirane kategorije.

Literatura

- Canepari, Luciano, 1980: *Italiano standard e pronunce regionali*. Padova: Cleup.
- Canepari, Luciano, 2005: *A handbook of pronunciation*. München: Lincom GmbH.
- Huber, Damjan, 2006: Percepcija samoglasniških opozicij pri dijakih pomurskih srednjih šol. *Jezik in slovnstvo* 51/1. 69–83.
- Ozbič, Martina, 1998a: Akustična spektralna FFT analiza samostalniškega sistema slovenskega jezika. Erjavec, Tomaž, in Gros, Jerneja (ur.): *Jezikovne tehnologije za slovenski jezik: zbornik konference / Mednarodna multi-konferenca Informacijska družba – IS'98, Ljubljana, 6. do 7. oktobra 1998*. Ljubljana: Slovensko društvo za jezikovne tehnologije. 55–59.
- Ozbič, Martina, 1998b: Akustična spektralna FFT analiza samoglasniškega sistema slovenskega jezika pri tržaških Slovencih. *Defektologica slovenica* 6/1. 22–51.
- Pavletić, Nika, 2015: *Jezikovna analiza Slovarja izolskega slenga: zaključno delo*. Koper: Univerza na Primorskem, Fakulteta za humanistične študije.
- Radio Capris: <http://www.radiocapris.si/static/Radio_Capris>. (Dostop 8. 8. 2018.)
- Tivadar, Hotimir, 2004: Priprava, izvedba in pomen perceptivnih testov za fonetično-fonološke raziskave (na primeru analize fonoloških parov). *Jezik in slovnstvo* 49/2. 17–36.
- Tivadar, Hotimir, 2012: Nove usmeritve pri raziskavah govora s pogledom v preteklost. *Slavistična revija* 60/4. 587–601.
- Tivadar, Hotimir, 2016: Položaj pravorečja in retorike v sodobnem svetu. Govorno neznanje in z njim povezana socialna diferenciacija. *Slovenščina danes* 52/7–8. Maribor: Aristej. 135–151.
- Toporišič, Jože, 2000: *Slovenska slovnica*. Maribor: Obzorja.
- Volk, Jana, 2015: Sredinski glasovi v spontanem govoru govorcev slovenske Istre. Smolej, Mojca (ur.): *Slovnica in slovar – aktualni jezikovni opis*. Ljubljana: Oddelek za slovenistiko, Center za slovenščino kot drugi in tuji jezik. 819–828.
- Volk, Jana, 2018: Polglasnik v slovenskem spontanem govoru prebivalcev Obale. *Jezik in slovnstvo* 63/1. 19–37.